

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بازنگری نظام بین المللی کنترل مواد مخدر در پرتو قانونی

سازی کانابیس



اعضای جامعه بین الملل برای رسیدن به هدف جهان عاری از مواد، سه کنوانسیون بین المللی را تصویب کردند تا در پرتو ممنوعیت های سختگیرانه، بتوانند این هدف را به واقعیت نزدیک سازند ولی پژوهش های تجربی واقعیت دیگری را به جامعه بین المللی نشان داده اند. بر مبنای نتایج ارزیابی های اثربخشی، این سیاست ها نه تنها اهداف مورد انتظار را محقق نساختند بلکه میزان مصرف مواد نیز افزایش یافته است، مواردی همچون تعداد زیاد افراد

زندانی مرتبط با مواد، پیامدهای اجتماعی و بهداشتی موجود و... بر شکست رویکرد ممنوعیت تاکید دارند.

آگاهی از این موضوع موجب شد تا دولت ها از سیاست های مبتنی بر رویکرد ممنوعیت فاصله بگیرند. کانابیس به دلایل زیر، گزینه مناسبی برای شروع اصلاحات به حساب می آید. ویژگی هایی همچون کشت آسان و کم خطر بودن آن در مقایسه با کوکائین و هرویین و از طرفی عادی شدن مصرف آن در میان گروه های مختلف جامعه، سرزنش اجتماعی مصرف را از بین برده و زمینه های اجرای سیاست های جرم زدایی را در بیشتر کشورها فراهم ساخته است. واشنگتن و کلرادو با تعیین چارچوب های قانونی برای عرضه کانابیس نقطه عطفی را در جامعه بین المللی بوجود آوردند. در ادامه، با همراهی دولت های اروگوئه و کانادا بر قدرت این جریان جدید افزوده شد. همین مسئله و رویگردانی دولت ها، باعث اختلاف دیدگاه و به چالش کشیده شدن رابطه هیئت های بین المللی (INCB، CND، UNODC) با دولت های طرفدار قانونی سازی شد. در این مبحث به دنبال شناخت تحولات نظام بین المللی

کنترل مواد مخدر به دنبال تصویب و اجرای سیاست قانونی سازی کانابیس در برخی کشورهای عضو کنوانسیون های مواد مخدر هستیم.

❖ نظام بین المللی کنترل مواد مخدر

سه کنوانسیون بین المللی کنترل مواد مخدر عبارت هستند از:

۱. کنوانسیون واحد در مورد مواد مخدر مصوب ۱۹۶۱ اولین توافق کشورها برای تدوین نظم نوین بین المللی در خصوص مواد مخدر به شمار می رود در این کنوانسیون، کانابیس همانند کوکائین و هرویین تحت سختگیرانه ترین رژیم کنترل، یعنی ماده ای به شدت اعتیادآور و بدون فایده پزشکی طبقه بندی شده است.

۲. کنوانسیون مواد روان گردان مصوب ۱۹۷۱ که مقرارتی تقریباً مشابه با کنوانسیون واحد دارد، اقدام مشترک دیگری برای شمول هر چه بیشتر رویکرد ممنوعیت بر جامعه بین المللی تلقی می شد. کشورها تمایل بیشتری به اجرای

رویکردهای سختگیرانه تر داشتند. در این کنوانسیون نیز THC به عنوان یک داروی روان گردان در جدول دوم درج شده است.

۳. کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه قاچاق غیر قانونی مواد مخدر و داروهای روان گردان در سال ۱۹۸۸ به تصویب رسید.

❖ انعطاف پذیری در رویکرد جرم انگاری

در رویکرد جرم زدایی، دولت ها می توانند بنا بر ملاحظات اساسی خود، در جرم انگاری نگهداری از مواد مخدر با هدف مصرف شخصی قائل به اجرای ضمانت اجرایی غیر کیفری شوند (از جمله کشور پرتغال). بر اساس همین چارچوب چندین ایالت آمریکا و سپس برخی کشورهای اروپایی و کانادا، مصرف و نگهداری مقادیر کم مواد به ویژه کانابیس برای مصرف شخصی را تحت سیاست های جرم زدایی یا کیفرزدایی قرار دادند. این موضوع موجب بروز اختلاف میان نهادهای بین المللی ناظر بر کنترل مواد مخدر و کشورها بر سر نقض کنوانسیون های مواد شد.

❖ رویکرد قانونی سازی

اگرچه قریب به اتفاق کشورها بر سر ممنوعیت عرضه مواد مخدر، به جز در مورد اهداف پزشکی و علمی توافق دارند، اما برخی کشورها شکل هایی از عرضه کانابیس را آغاز کردند که پیشتر در مقوله ممنوعیت قرار می گرفت. رویکرد قانونی سازی الگویی از عرضه کانابیس را معرفی می کند که برخلاف کنوانسیون های بین المللی، اجازه توزیع، کشت، خرید و مصرف کانابیس با اهداف تفریحی را می دهد. در سال ۲۰۱۲ ایالت های واشنگتن و کلرادو قانونی سازی کانابیس را تصویب و عرضه آن را به شرکت های تجاری سپردند. در سال ۲۰۱۶ ایالت های کالیفرنیا، مین، آلاسکا، و ورمونت در سال ۲۰۱۸ با مجاز شمردن و قانونی کردن عرضه کانابیس وارد مرحله جدیدی شدند.

❖ موضع دولت های طرفدار قانونی سازی در زمینه کنوانسیون های

مواد مخدر

▪ انکار نقض

ایالات متحده آمریکا تلاش کرده است تا ضمن توجه به تعهدات بین المللی، به تغییر سیاست های داخلی خود اعتبار ببخشد. این کشور بر مبنای این استدلال که عرضه کانابیس بر اساس قانون فدرال هنوز جرم محسوب می شود، رسماً مدعی عدم نقض کنوانسیون نشده است. از سوی دیگر، دولت فدرال با توسل به محدودیت منابع تعقیب و اینکه کنوانسیون نوعی آزادی عمل در تعقیب جرائم برقرار کرده است، ادعای نقض کنوانسیون را رد کرد. هیات کنوانسیون نیز با پافشاری بر مسئله انحصار عرضه کانابیس به اهداف پزشکی و علمی، عملکرد ایالات متحده را نادرست دانسته است.

▪ استناد به ملاحظات حقوق بشری و عدم رعایت آن در مفاد

کنوانسیون های مواد مخدر

به باور مقامات رسمی دولت اروگوئه، با توجه به جریان های اصلاح گرایانه که مبتنی بر معیارهای حقوق بشر هستند و التزام به رعایت حقوق بشر باید مفاد کنوانسیون ها بازنگری شوند. با توجه به مقررات حقوق بین الملل، رعایت

کنوانسیون های مرتبط با حقوق بشر از جمله میثاق بین المللی حقوق سیاسی و مدنی، اجتماعی و فرهنگی به دلیل برتری منافع اساسی و بنیادین جامعه بین المللی، بر سایر کنوانسیون ها مقدم است و این برتری می تواند مجوزی برای عدم رعایت کنوانسیون های مواد مخدر تلقی شود.

▪ استناد به کنوانسیون رفاه و بهداشت انسان در کانادا

وزیر بهداشت کانادا در مجمع عمومی سازمان ملل در ۲۰ آوریل ۲۰۱۶، جامعه بین المللی را از قصد جدی این کشور برای قانونی سازی مصرف تفریحی کانابیس که به صراحت با نظام بین المللی حاکم بر کنترل مواد در تعارض است آگاه کرد. مقامات رسمی این کشور، قانون جدید کانابیس را همسو با دغدغه های کنوانسیون در مورد رفاه و بهداشت انسان دانسته و از آن دفاع کرده اند.

▪ برتری ایدئولوژی تا تجربه

بی توجهی دولت ها به مسئله قانونی سازی کانابیس و وفاداری به سیاست های مبتنی بر ممنوعیت، در اصل ناشی از برتری ایدئولوژی بر تجربه محوری در جامعه بین المللی می باشد.

❖ مسیرهای حقوقی پیش روی کشورها برای سازگاری با کنوانسیون

های مواد مخدر

۱) خروج از کنوانسیون و الحاق مجدد با حق شرط

به باور برخی محققان، اصلاح کنوانسیون های مواد مخدر با توجه به شرایط موجود، مستلزم انجام فرایندی طولانی است؛ البته اگر کلیه کشورهای عضو با این فرآیند موافق باشند. به همین سبب، از نظر برخی حقوقدانان، قرار گرفتن اقدامات یکجانبه کشورها در تغییر تعهدات خود نسبت به کنوانسیون های مواد مخدر در چارچوب ظرفیت های موجود در حقوق بین الملل می تواند راهکار بهتری برای سازش میان الگوهای قانونی سازی داخلی و الزامات بین المللی تلقی شود.

۲) خروج از کنوانسیون

برخی محققان بر این باورند که انتخاب مسیری مشروع برای کشورهای موافق قانونی سازی در اولویت است. بر این اساس، رعایت حقوق بین الملل به اندازه ای اهمیت دارد که حتی می تواند خروج از سایر کنوانسیون های بین المللی را به بهانه جلوگیری از نقض آنها توجیه کند.

▪ **استدلال طرفداران:** در صورتی که کشوری معتقد باشد اجرای کنوانسیون به شهروندانش آسیب می زند، وظیفه اخلاقی دارد تا از آن خارج شود.

▪ **استدلال منتقدان:** خروج از کنوانسیون با پیامدهای منفی زیادی همراه است. یکی از انتقادات وارد بر این رویکرد، لزوم احترام به نظم حقوقی بین المللی است. به عبارتی، نباید به بهانه سازگاری رویکرد ملی و بین المللی، کشورها و جاهت نظام حقوق بین الملل را زیر سوال برند. امروزه دغدغه های مشترک بین المللی از هیچ طریقی جز همکاری های موثر بین المللی

حل و فصل نخواهد شد. همچنین، درآمدهای هنگفت حاصل از سیاست های قانونی سازی از نظر نهادهای بین المللی، پول شویی محسوب می شود و آنان را در معرض ضمانت اجراهای کنوانسیون اخیر قرار می دهد.

۳) طبقه بندی مجدد کانابیس در کنوانسیون های مواد مخدر

برخی نهادهای بین المللی همچون دفتر مقابله با جرم و مواد مخدر، سازمان ملل و سازمان بهداشت جهانی، تحقیقات جدیدی را در زمینه فایده پزشکی کانابیس شروع کردند. کمیسیون مواد مخدر تحت تاثیر این فرآیندها در سال ۲۰۱۶، از سازمان بهداشت جهانی درخواست کرد تا در مورد امکان بازنگری کانابیس و مشتقات آن در کنوانسیون های بین المللی تحقیق کند.

۴) استفاده از موافقت نامه های جرح و تعدیل میان اعضا

یک طرح الگوی جدید برای تنظیم روابط میان اعضا. کنوانسیون های مواد مخدر باید در پرتو رعایت حقوق بشر، مثبت تفسیر شوند. موافقت نامه های جرح و تعدیل نیز می تواند راهکاری برای عادی سازی تعهدات ناشی از

کنوانسیون (در شرایطی که اصلاح کل کنوانسیون مطلوب نیست)، باشد. طرح الگوی جدید برای تنظیم روابط بین اعضا در چارچوب نظام کنترل بین المللی مواد مخدر، افزون بر آنکه چالش نادیده انگاری یا تفسیرهای غیر منطقی را از بین می برد، مسیری را تعیین می کند که می تواند تحولات مبتنی بر ادله تجربی را بهتر به نمایش بگذارد. در صورتی که کشوری همانند کانادا این جریان را شروع کند، مشارکت بالای کشورهای همفکر، دور از انتظار نخواهد بود.

❖ ابهام نسبت به آینده: حل یا تشدید مسئله کانابیس در نظام بین

المللی کنترل مواد مخدر

مقاومت نهادهای ناظر و حمایت شدید برخی کشورها از رویه ممنوعیت مطلق بیانگر آن است که میل به تغییر هنوز رسماً توسط جامعه بین المللی دنبال نشده است. عملکرد کشورهای سنتی تولید کننده کانابیس و سایر کشورهای تاثیرگذار، به احتمال بسیار زیاد آنها را به واکنش جدی وادار خواهد کرد.

کشورهای سنتی تولید کننده کانابیس متعهدند حمایت از جرم زدایی مصرف کانابیس با تاکید بر ممنوعیت عرضه آن، در تعارض و متناقض است. در نتیجه با توجه به حمایت های دولت های قدرتمند از سیاست قانونی سازی و الحاق برخی دیگر از کشورها به این جریان، به نظر می رسد تعهدات بین المللی کشورها در حوزه کنترل کانابیس نیازمند بازتعریف است.

❖ نتیجه گیری

در مجموع مطالعه ادبیات تحقیق در این زمینه نشان می دهد که در قوانین مواد مخدر با نوعی تغییر پارادایم مواجه هستیم. سیر صعودی حامیان تغییر کنوانسیون های بین المللی، باعث تغییر نگرش ها در زمینه چگونگی رویارویی با مواد مخدر شده و الگوی قانونی سازی در حال جایگزینی با رویکرد ممنوعیت است. با جهت گیری کشورها به ویژه کشورهای قدرتمند به سمت قانونی سازی کانابیس می توانیم انتظار داشته باشیم که در آینده ای نزدیک نظام بین المللی کنترل مواد مخدر در معرض بازنگری اساسی قرار گیرد. بر این اساس، به نظر

International Drug Policy Consortium. (2019). The 2019 .9
Commission on Narcotic Drugs and its Ministerial
Segment.

❖ تدوین

آقای امیررضا مهدی زاده (دانشجوی دکتری تخصصی مطالعات اعتیاد)

❖ با نظارت

جناب آقای دکتر محمد باقر صابری زفرقندی

سرکار خانم دکتر سحر عشرتی

پائیز ۱۴۰۳

می رسد نهادهای بین المللی کنترل مواد مخدر با تحول و برساخت دوباره نظم
بین المللی کنترل مواد مخدر موافقت خواهند کرد.

❖ منابع

۱. صادقی، آزاده، عرب اسدی، شیما. (۱۴۰۲). بازنگری نظام بین المللی کنترل مواد
مخدر در پرتو قانونی سازی کانابیس. *فصلنامه مطالعات حقوق عمومی دانشگاه*
تهران، ۵۳ (۴)، ۱۹۱۱-۱۹۳۹. doi: 10.22059/jplsq.2021.309216.2544

2. Single Convention on Narcotic Drugs 1961
3. United Nations Convention on Psychotropic Substances 1971
4. United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances 1988
5. United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2000
6. INCB Annual Report 2019.
7. INCB Annual Report 2013.
8. Vienna Convention on the Law of Treaties.